

Jurica Polančec
Sveučilište u Zadru
Doktorski studij *Humanističke znanosti*
Mihovila Pavlinovića 1, HR-23000 Zadar
jurica.polancec@gmail.com

O DEFINICIJI KATEGORIJE GLAGOLSKOG STANJA

U radu se problematizira pitanje kako definirati kategoriju glagolskoga stanja s posebnim obzirom na hrvatski jezik. Rad polazi od pretpostavke da je definicija koja navedenu kategoriju svodi na opreku aktiva i pasiva preuska te se ona stoga razmatra iz tipološke perspektive. Predlaže se šira definicija kategorije koja se sastoji od sedam parametara, od kojih su dva obvezna, iz čega proizlazi da se kategorija glagolskoga stanja može promatrati kao sastavljena od tipičnih i manje tipičnih članova. Predlaže se da se slučajevi netipičnih glagolskih stanja za potrebe opisa hrvatskoga jezika nazovu *promjenama u glagolskoj dijatezi*, pri čemu se dijateza shvaća kao odnos sintaktičke i semantičke reprezentacije bilo kojega glagola.

1. Uvod

U tradicionalnoj se gramatici pojam *glagolsko stanje* često izjednačuje s oprekom aktiva i pasiva (po uzoru na latinsku gramatiku) ili s oprekom aktiva, pasiva i medija (po uzoru na starogrčku gramatiku) (cf. Klaiman 1991:2–11). Pritom je češći pristup u kojem se rabi isključivo opreka aktiva i pasiva, a pasiv se opisuje kao promjena u kojem objekt aktivne rečenice postaje subjekt pasivne (vidi odjeljak 3 i primjere 1 i 2). Takav je pristup u većini slučajeva dostatan za opis pojava u prosječnim ("neegzotičnim") europskim jezicima,¹ dakle većinom romanskim, german-

¹ *Prosječni europski jezici* termin je koji rabimo za jezike iz europskoga jezičnog saveza (engl. *Standard Average European*, Haspelmath 2001). Taj se jezični savez izdvaja po nizu obilježja, a njegovi su tipični članovi većina slavenskih, romanskih i germanskih jezika te mađarski. Njemu ne pripada većina neindoeuropskih jezika Euro-

skim i slavenskim. Navedena se definicija, koja glagolsko stanje povezuje s oprekom aktiva i pasiva, pokazala nedostatnom i preuskom u opisi raznih valencijskih promjena u jezicima svijeta. Naime, primijećeno je da se morfološkim promjenama na glagolu sintaktički odnosi u rečenici mogu mijenjati i na načine koji se razlikuju od navedenih promjena koje su tipične za pasiv. Zato se u tipološkim pristupima jezičnom opisu, koji u obzir uzimaju jezičnu raznolikost i posljedično tomu pojave koje se mogu naći i u izvaneuropskim, "egzotičnim", jezicima, popisi glagolskih stanja proširuju raznim "egzotičnim" glagolskim stanjima poput cirkumstancijalnih glagolskih stanja kakva poznajemo iz malgaškoga (Van Valin 2001:44–46), glagolskih stanja povezanih s obavijesnom strukturom u jezicima Filipina (Klaiman 1991:227–259), tzv. inverzne konstrukcije (Klaiman 1991:161–226), antipasiva (Creissels 2006:85–96, Matasović 2001:195), kauzativa (Comrie 1989:165–184) te aplikativa (Peterson 2007).

U ovome ćemo radu definiciji glagolskoga stanja pristupiti upravo iz perspektive jezične raznolikosti i iz perspektive tipološko-funkcionalističkih teorijskih pristupa. U radu će prvo biti dana općenita definicija uobičajena u sintaktičkoj tipologiji, a koja je ustanovljena s ciljem da se njome obuhvati velika raznolikost valencijskih promjena u jezicima svijeta. Zatim ćemo istu definiciju primijeniti na niz gramatičkih pojava u nekim tipičnim europskim jezicima, a koje ne ulaze u tradicionalnu opreku aktiva i pasiva, ali se u većoj ili manjoj mjeri uklapaju u tipološku definiciju te glagolske kategorije. U definicije svakoga od pojedinih glagolskih stanja nećemo ulaziti,² nego ćemo se u radu dotaknuti onih glagolskih stanja koja se javljaju u tipičnim europskim jezicima. U radu će poseban naglasak biti na hrvatskome jeziku te će se u radu u novome svjetlu prikazati neki fenomeni iz hrvatske glagolske sintakse. Konačno, uputit će se i na prednosti primjene tipološke definicije glagolskog stanja u gramatičkome opisu hrvatskog jezika.

Struktura je rada sljedeća. U odjeljku 2 raspraviti će se o hrvatskome terminu *glagolsko stanje* i drugim terminima koji se rabe ili su se rabili u opisima hrvatskoga jezika. U odjeljku 3 predstaviti će se tipološka definicija glagolskoga stanja te će se razmotriti njezine prednosti i nedostatci. U odjeljku 4 razmotriti će se primjena raznih definicija glagolskog stanja u opisu hrvatskoga jezika te će se predložiti terminološka razlika među ter-

pe, poput finskog ili turskog, kao ni jezici s Britanskog otočja, što uključuje engleski i tamošnje keltske jezike.

² Za kratke definicije pojedinih glagolskih stanja preporučujemo Marković (2012:203–212). Ukratko o inverznoj konstrukciji može se pročitati u Matasović (2001:214).

minima glagolsko stanje i dijateza. Konačno, u odjeljku 5 predstaviti će se zaključci i ocrtati smjernice za buduća istraživanja.

2. O hrvatskome terminu *glagolsko stanje*

U hrvatskoj se lingvistiци i jezikoslovnoj kroatistici kao tradicionalni krovni termin koji obuhvaća opreku aktiva i pasiva rabe termini *glagolsko stanje* i *dijateza*. Grčki je termin $\delta\acute{\alpha}\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma$, latinski *genus verbi*. Neke hrvatske gramatike ne uvode termin *glagolsko stanje* kao krovni termin (hiperonim) aktivu i pasivu, a pasiv se često implicitno definira kao ono što nije aktiv (Raguž 1997, Katičić 2002, Silić i Pranjković 2005). Od gramatika koje eksplicitno navode aktiv i pasiv kao glagolska stanja jesu Babić *et al.* (2007: str. 502–503, §1030–1031) te Barić *et al.*, koji rabe i termin *dijateza* (2005: str. 229, §623).³ Belaj (2004) u monografiji posvećenoj pasivu ne daje definiciju glagolskoga stanja (*dijateze*), ali se služi terminom *pasivna dijateza*, te jednom terminom *trpno stanje* (2004:13). Marković (2012:203) također rabi termine *glagolsko stanje* i *dijateza*. *Glagolski lik* (cf. bilj. 3) termin je koji rabi Simeon kao ekvivalent terminu *dijateza* (1969: s.v. *dijateza*, str. 242), a u natuknici o *dijatezi* ne spominje se termin *stanje*. Danas ipak preteže termin *glagolsko stanje*, uz internacionalizam *dijateza*. Od drugih termina koji su se rabili u literaturi, možemo spomenuti još i termin *glagolska vrsta*, koji za opis grčkih glagolskih stanja aktiva, mediopasiva i pasiva rabi Z. Dukat (2003: §120).⁴ U Trask (2005:337) rabi se samo termin *stanje* kao prijevod za engleski *voice*. Čaušević (1996) rabi već spomenuti stariji termin *glagolski lik*, koji izjednačuje s terminima *stanje* i *dijateza*. U opisima srpskoga jezika često nalazimo na termin *glagolski rod* (npr. Stevanović 1979, Milošević 1973).

U ovome ćemo se radu služiti isključivo terminom *glagolsko stanje*, dok ćemo za termin *dijateza*, koji se i inače često rabi za neke druge glagolske kategorije bliske, ali ne i istovjetne glagolskom stanju, dati posebnu definiciju, odnosno pokušati ćemo predložiti terminološku razliku između dvaju termina. O tome će više govora biti u odjeljku 4.

³ U prvom izdanju iz 1979. godine u navedenom se odlomku spominje i termin *lik* (u tom izdanju to je str. 153, §451). Taj je termin ostao u izdanju iz 2005. godine na str. 247, u §678 (u izdanju iz 1979. godine to je str. 175, §535).

⁴ Vjerojatno po uzoru na latinski termin *genus verbi*. Termin nije dobar jer se u kroatistici već rabi za konjugacijske klase hrvatskoga glagola (Marković 2012:197). Dukat rabi i termin *stanje*, ali ne kao sinonim terminu *dijateza*, već kao ime glagolske kategorije koju izriču oblici grčkoga perfekta (2003: §402).

3. Definicije glagolskoga stanja

Kao što smo već naveli u uvodu, u ovome ćemo odjeljku dati vrlo opširnu, tipološku, definiciju glagolskog stanja. Pokazat ćemo ključne kriterije kojima se služimo za definiranje glagolskog stanja. Pokazat ćemo i to da u mnogim europskim jezicima postoje brojne konstrukcije koje se prema nekom od kriterija uklapaju u definiciju glagolskog stanja, iako se obično tako ne promatraju. Posebno ćemo upućivati na takve konstrukcije u hrvatskom jeziku. Počnimo s općim obilježjima te kategorije.

Glagolsko se stanje najšire može definirati kao svi oni slučajevi pri kojima se morfološkom promjenom glagolskoga oblika na donekle pravilan način istodobno mijenja i glagolska valencija (Creissels 2006:6), bez obzira na to povećava li se ona ili smanjuje.⁵ Drugim riječima, glagolsko stanje uključuje sve promjene odnosa između semantičkih i sintaktičkih dopuna glagola »polučene afiksacijom« (Marković 2012:203). Takva je definicija uobičajena u jezičnoj tipologiji. Pogledajmo kako glagolsko stanje *pasiv* mijenja spomenute odnose u primjeru (1):

1. a. *Iudex maleficum punit.* 'Sudac kažnjava zločinca.'
- b. *Maleficus punitur.* (dosl.) 'Zločinac biva kažnjen.'

U rečenici (1a) semantička uloga vršitelja pridružena je sintaktičkoj relaciji subjektu (*iudex* 'sudac'), a semantička uloga trpitelja sintaktičkoj relaciji izravnom objektu (*maleficum* 'zločinac'). U rečenici (1b) taj je odnos promijenjen tako što je trpitelj postao subjektom (*maleficus*), dok je vršitelj u ovom slučaju izbrisan iz rečenične strukture.⁶ Usto je promijenjena i valencija glagola, odnosno prijelazni (dvovalentni) glagol iz (1a) postao je neprijelazan (jednovalentan) u (1b). Promjena u odnosu sintaktičkih relacija i semantičkih uloga jasno je naznačena pasivnom morfologijom, odnosno u navedenom primjeru aktivni glagol *punit* (1a) ima nastavak za treće lice jednine aktiva *-t*, dok se u pasivu (1b) za isto lice pojavljuje nastavak *-tur*.

⁵ Valenciju (ili valentnost) ovdje shvaćamo kao broj obveznih zavisnih sastavnica (ili argumenata) kojima upravlja glagol (Marković 2012:227–228, cf. Šojat 2008). Glagoli mogu biti avalentni (*kišiti*), jednovalentni (*stajati*), dvovalentni (*naći*) i trovalentni (*dati*). Od valencije treba razlikovati tradicionalni pojam rekcije, koja se odnosi na broj objekata koje ima pojedini glagol, pa postoje neprijelazni, prijelazni i dvoprijelazni glagoli. U načelu, neprijelazni je glagol isto što i jednovalentni, prijelazni isto što i dvovalentni, a dvoprijelazni isto što i trovalentni. Budući da rekcija ništa ne govori o subjektu, ne postoji ekvivalent za avalentni glagol.

⁶ Postoje prijepori oko točne definicije pasiva, za što vidi Saavedra (2007:218–221). Ovdje korištena definicija u načelu se slaže s definicijom u Croft (2003:17) i Belaj (2004).

Takav nam primjer jasno pokazuje da je funkcija pasiva to da posebnom morfologijom naznači da su odnosi subjekta i objekta u rečenici na neki način promijenjeni (cf. Klaiman 1991:9), odnosno da je trpitelj promaknut na mjesto subjekta. Isto se može reći i za druga glagolska stanja: njihova je funkcija da naznače da je odnos sintaktičkih relacija i semantičkih uloga nekako promijenjen.

S druge strane, u pasivu promjena odnosa između semantičkih i sintaktičkih dopuna glagola ne mora isključivo biti naznačena afiksacijom. Naime, ona može biti naznačena klitikama, kao u primjeru (2a) s klitikom *se*, koja stoji uz aktivni glagolski oblik, ili pak posebnom sintaktičkom konstrukcijom (analitički), kao u primjeru (2b) s konstrukcijom s glagolom *biti* i glagolskim pridjevom *trpnim*:

2. a. Ugovor **se** upravo **piše**.
- b. Knjiga **je napisana** prije dvije godine.

Na temelju navedenih primjera možemo reći da su tri bitna elementa koja definiraju glagolsko stanje:

- događa se promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture glagola
- promjena odnosa mora na neki način biti obilježena, bilo afiksom, klitikom ili posebnom sintaktičkom konstrukcijom
- događa se promjena valencije (povećava se ili smanjuje).

To je najšira moguća definicija glagolskoga stanja. Ona uključuje i glagolska stanja koja označuju samo promjenu povezanu s vršiteljem (pasiv), ali stanja koja zahvaćaju argumente koji nisu vršitelj (aplikativ i antipasiv) te one koje uvode u valencijsku strukturu glagola nove elemente (kauzativ i aplikativ) umjesto da ih brišu kao što je to slučaj kod pasiva, a čime se naravno povećava valencija glagola.

Međutim, takva definicija isključuje sve promjene u valenciji koje nisu ni na koji način obilježene. Zato, primjerice, prema danoj definiciji kao glagolsko stanje ne bismo opisivali primjere smanjivanja valencije bez morfološkog izraza, odnosno slučajeve promjene konstrukcije glagola iz prijelazne u neprijelaznu. Takav slučaj imamo u parovima poput francuskoga *baïsser*, koji u neprijelaznoj konstrukciji znači 'spustiti se', a u prijelaznoj 'spustiti koga ili što', odnosno promjena u valenciji nije naznačena afiksom, klitikom ili posebnom konstrukcijom, dok se isti par u hrvatskom, *spustiti koga ili što* (prijelazan) i *spustiti se* (neprijelazan) jasno razlikuje prisutnošću klitike *se*, pa se prema gornjoj definiciji ona može smatrati oznakom kojom se signalizira promjena odnosa između sintaktičke

i semantičke strukture tog glagola. Valja napomenuti da postoje i drukčija shvaćanja glagolskoga stanja, ali u te detalje nećemo ulaziti te ćemo se u ovom radu služiti gore navedenom definicijom.

Važno je obilježje dane definicije njezina općenitost, što znači da se temelji na podacima iz velikoga broja jezika i da joj je namjena obuhvatiti što veći broj pojava u jezicima svijeta. Zato ćemo u idućim odlomcima razmotriti kako se dana definicija modificira u slučajevima kada je se primijeni na konstrukcije iz nekoliko europskih jezika.

Pasiv nije jedini primjer glagolskog stanja koje se u europskim jezicima tvori posebnom konstrukcijom (analitički). Takvo je glagolsko stanje primjerice i **kauzativ**, u kojem se u glagolsku strukturu na mjesto subjekta uvodi tzv. uzročnik (engl. *causer*), a valencija glagola povećava se za jedan.⁷ U francuskome se za tvorbu kauzativa rabi konstrukcija s pomoćnim glagolom *faire* 'činiti, raditi', iza kojega slijedi infinitiv. Pogledajmo primjer:

3. a. Les méchants tremblent. 'Zlikovci drhte.'

b. **Jean fait** trembler les méchants. 'Jean zlikovcima tjera strah u kosti.'⁸

Primjer (3b) pokazuje nam da je u kauzativnoj konstrukciji kao uzročnik na mjesto subjekta došla imenica *Jean*, dok je imenica (*les*) *méchants* 'zlikovci', subjekt rečenice bez glagola *faire* iz (3a), postao objektom u (3b). Po tome što glagol u konstrukciji u (3a) ima samo subjekt, a u (3b) i subjekt i objekt vidimo da se valencija povećala za jedan. Ujedno treba napomenuti da je konjugirani glagol *tremblent* (treće lice množine) iz (3a) prešao u infinitiv (*trembler*) iza glagola *faire* u (3b).

U skladu s danom definicijom glagolskog stanja:1) događa se promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture glagola: subjekt postaje objekt, uvodi se uzročnik kao novi subjekt; 2) promjena odnosa obilježena je posebnom konstrukcijom s glagolom *faire* 'činiti, raditi'; 3) događa se promjena valencije: povećava se za jedan. Glagol *faire* u toj je konstrukciji izgubio većinu svojstava punoznačnoga glagola (gramatikalizirao se⁹), pa

⁷ Kauzativ se u europskim jezicima u kojima postoji tvori analitički, tj. s pomoću posebne konstrukcije s pomoćnim glagolom (takvi su npr. talijanski i engleski). Međutim, u nizu svjetskih jezika on se tvori sintetički, tj. s pomoću afikasa ili klitika, kao primjerice u turskom ili japanskom.

⁸ Primjer iz Grevisse i Goose (2007:1115). Doslovan bi prijevod glasio 'Ivan čini/tjera zlikovce da drhte'. Prijevod nam pokazuje da se takve konstrukcije u hrvatskom često izražavaju nekim posve drugim sredstvima.

⁹ Gramatikalizacija je najkraće rečeno proces koji opisuje postanak gramatičkoga morfema od nekoga samostalnog jezičnog elementa. Za neki element kažemo da je gramatikaliziran onda kada takav jezični element izgubi svaki znak leksičkoga zna-

se tako više ne može zamjenicom odvojiti od glavnoga glagola: **Il fait les trembler*.¹⁰ Stupanj gramatikaliziranosti najbolje se vidi po tome što je glagolu *faire* toliko oslabjelo izvorno značenje da se može naći i u kombinacijama s punoznačnim *faire*: *Il fait faire ses costumes à Londres* 'On svoje kostime daje šivati/šiva u Londonu'¹¹, što je značajka i tradicionalnih ("pravih") pomoćnih glagola *être* 'biti' i *avoir* 'imati' u francuskome jeziku.

Sljedeći važan kriterij pri određivanju je li u nekome slučaju riječ o glagolskome stanju, a koji se ne navodi u definiciji jest kriterij produktivnosti neke konstrukcije (npr. Creissels 2006:5). Primjerice, netom spomenuti kazativ u francuskome se može tvoriti bilo od kojeg glagola.¹² Pasiv u, primjerice, hrvatskome, njemačkome ili francuskome također se može tvoriti bilo od kojeg izravno prijelaznog glagola.¹³

S druge strane, postoje mnoge konstrukcije koje nalikuju glagolskim stanjima, ali se može pokazati da one u većoj ili manjoj mjeri nisu produktivne. Zanimljiv je primjer hrvatska konstrukcija *dati* + infinitiv u značenju posrednog obavljanja glagolske radnje, kao u primjeru (4) iz Žagar Szentesi (2011:303; 313):

4. Gdje mogu **dati očistiti** vuneni tepih?

Kako sama autorica primjećuje, to značenje zapravo funkcionira kao »faktivno-kauzativno«¹⁴ glagolsko stanje (ili po autoričnim riječima,

činja i postane sastavnim dijelom gramatičkih operacija. Primjerice, takav je primjer latinskoga prijedloga *ad* 'prema, k', koji u španjolskome vrši službu oznake izravnog objekta u slučaju kada taj objekt znači nešto živo: *Busco a Maria* 'Tražim Mariju', ali nikako **Busco Maria*. O gramatikalizaciji vidi u programatskome tekstu Ch. Lehmann (1995) i u Hopper i Traugott (2003).

¹⁰ Zbog te činjenice, koja tu konstrukciju jasno odvaja od svih ostalih infinitivnih konstrukcija, kod kojih je položaj zamjenice između glavnoga glagola i infinitiva bilo obavezan bilo moguć, francuska gramatika Riegel *et al.* (1994:229–230), primjerice, kauzativni *faire* promatra kao vrstu pomoćnoga glagola. Oni ga zato nazivaju operatorom dijateze ili kvazipomoćnim glagolom.

¹¹ Doslovniji bi prijevod glasio 'On čini svoje kostime izrađivati u Londonu'.

¹² U slučajevima kada u izražavanju glagolskoga stanja sudjeluje i pomoćni glagol, kao u francuskome, produktivnost dijelom ovisi i o tome koliko se taj pomoćni glagol gramatikalizirao, odnosno koliko je daleko otišao u stupnjevitosti promjeni od punoznačnog k pomoćnom glagolu. U francuskome se, kao što smo vidjeli, pomoćni glagol *faire* posve gramatikalizirao, čime je i glagolsko stanje kauzativ u francuskom postalo posve produktivno.

¹³ U engleskome se pasiv, s nekim ograničenjima, može tvoriti i od glagola s prijedložnim neizravnim objektom (Quirk *et al.* 1985:163; 1164). U hrvatskome se neki glagoli koji ne tvore glagolski pridjev trpni ne mogu rabiti u perifrastičnom pasivu (npr. *zeljati*), ali takvih ograničenja nema u *se*-pasivu.

¹⁴ Termin faktitiv često se rabi kao sinonim za kauzativ iako se među njima katkad pravi razlika (*cf.* Marković 2012:211–212).

»dijateza«), a po tome je slično francuskomu kauzativu koji smo netom opisali.¹⁵ Autorica u radu toj konstrukciji pripisuje visok stupanj gramatikaliziranosti (Žagar Szentesi 2011:315), što se očituje, ponovno slično francuskom slučaju, težom odvojivošću glagola *dati* od pripadnoga infinitiva. Međutim, od francuskoga kauzativa hrvatska se konstrukcija oštro razlikuje u jednome obilježju: produktivnosti. Kako primjećuje autorica, ta se konstrukcija ne rabi čak ni u svim konstrukcijama u kojima bi značenjski i pragmatički bila opravdana, pa se tako sasvim normalno kaže *Lani smo popravili krov* iako je radove za nas obavio netko drugi (Žagar Szentesi 2011:306). Usto, sužena je i mogućnost kombiniranja s infinitivima, odnosno konstrukcija se javlja ponajprije s prijelaznim glagolima iako se ni među njima ne javljaju svi u toj konstrukciji: **dati upoznati* (Žagar Szentesi 2011:307).

Na sličnome tragu u engleskome postoji cijeli niz ograničenja pri tvorbi tzv. *aplikativa*.¹⁶ Aplikativ je glagolsko stanje u kojemu se argumentna struktura glagola mijenja tako što se argument izražen prijedložnim izrazom promiče u besprijedložni objekt, pri čemu se valencija povećava za 1. Pritom je važno da takav argument ne nosi semantičku ulogu trpitelja. Primjerice kod glagola *tell* prijedložni objekt uveden prijedlogom *to* (*to Irv*), koji nosi semantičku ulogu primatelja u (5a), postaje besprijedložni objekt u (5b) (Levin i Rappaport Hovav 2005:202).¹⁷

5. a. Steve told the secret **to Irv**.
- b. Steve told **Irv** the secret.

Međutim, jasno je da nije riječ o produktivnom glagolskom stanju jer, primjerice, značenjski blizak glagol *report* ne dopušta promociju prijedložnog objekta u besprijedložni:¹⁸

¹⁵ Hrvatska se konstrukcija od francuske značenjski razlikuje ponajprije po tome što *dati* + infinitiv izražava samo posredno obavljanje glagolske radnje, ali ne i izravno djelovanje subjekta na nekoga drugoga s ciljem da taj drugi tu istu radnju obavi, a što je najčešća funkcija francuskoga kauzativa s *faire*. Isto ograničenje hrvatske konstrukcije navodi i Žagar Szentesi ističući da se pravi kauzativ izriče nekim drugim sredstvima, obično s pomoću glagola *natjerati*, *zamoliti*, *prisiliti* itd. (2011:314).

¹⁶ Aplikativ se kao produktivno glagolsko stanje javlja u mnogim svjetskim jezicima, a posebno je čest u afričkim jezicima iz bantuške porodice. O aplikativu vidi više u Peterson (2007).

¹⁷ U engleskim se gramatikama ova pojava naziva dativna alternacija (engl. *dative alternation*). Važno je naglasiti da se ova promjena u engleskom nikada ne obilježava morfološkom oznakom (afiksom ili klitikom), već isključivo sintaktički.

¹⁸ Postoji i cijeli niz drugih glagola koji u engleskome ne mogu tvoriti aplikativ (Levin 1993), ali nema jasnoga pravila koji su glagoli podložni ovoj promjeni. Jedino je izričito pravilo tzv. *linate restriction*, odnosno ograničenje prema kojem dativna alternacija nije moguća na glagolima koji su posuđeni iz latinskoga (Levin 1993:48).

6. a. Steve reported the secret to Irv.
b. *Steve reported Irv the secret.

Zanimljiv je primjer i glagolsko stanje koje se naziva **antipasiv**. Antipasiv je glagolsko stanje koje karakterizira smanjenje glagolske valencije za 1, kao i kod pasiva, s tom razlikom što se iz rečenične strukture ne uklanja vršitelj, već trpitelj. Antipasiv postoji i u hrvatskome, gdje se naziva aktivno-bezobjektnom konstrukcijom (Babić *et al.* 2007:506, v. i Janić 2013: pogl. 5). Antipasiv se tvori dodavanjem klitike *se* glagolu:

7. a. Marko gura ljude.
b. Marko se gura.

U primjeru (7) trpitelj *ljudi* iz (7a) izbrisan je iz rečenične strukture te se u (7b) više ne pojavljuje. Već se u Babić *et al.* primjećuje da u takvoj upotrebi dolazi malen broj glagola.¹⁹ Glagoli u takvoj konstrukciji obično znače ili naviku ili konkretnu radnju u kojoj objekt na kojem se vrši radnja nije važan te ga nije potrebno posebno isticati (Kučanda 1987:82). Dakle, iako je ovdje riječ o konstrukciji koja po izvornoj definiciji jest glagolsko stanje (brisanje trpitelja, dodavanje klitike *se*, smanjenje valencije), ona je u hrvatskome jeziku izrazito neproduktivna.

Kriterij produktivnosti može se promatrati i tako da se postavi pitanje od kolikoga se broja glagola i u kojim se glagolskim razredima neko glagolsko stanje može tvoriti. Drugim riječima, postoje glagolska stanja koja su u načelu produktivna, ali postoje neke, obično značenjske, prepreke u tvorbi od svih glagola. Pasiv, primjerice, nije takvo glagolsko stanje jer se može tvoriti od svakoga prijelaznog glagola. Dakle, pasiv je produktivno glagolsko stanje bez ograničenja u pogledu razreda glagola. S druge strane, primjer relativno produktivnoga glagolskog stanja koje ima jasna ograničenja u primjeni na određene razrede glagola je tzv. inhoativna ili antikauzativna (neuzročna) konstrukcija. U takvoj konstrukciji glagol izražava spontani događaj, odnosno nema vršitelja radnje (Haspelmath 1993). U hrvatskome se od osnovnoga glagola antikauzativni glagoli tvore dodavanjem klitike *se*: *topiti što* prema *topiti se* ili *razviti što* prema *razviti se* (Matasović 2012; Oraić Rabušić 2013 i literatura ondje). Međutim, antikauzativ se ne može tvoriti od svakog glagola. Naime postoji jasno semantičko ograničenje: antikauzativ se može tvoriti samo od glagola za čije se radnje zna ili očekuje da bi se mogle odvijati same od sebe. Oprimjerimo to dvama tvorbeno povezanim glagolima.²⁰ Prvi je *zavezati što*, koji ne može imati antikauzativni par jer ne očekujemo da se cipela može sama

¹⁹ Puni popis donosi Marelj (2004:247).

²⁰ Primjer je prilagođen prema engleskom primjeru iz Haspelmath (1993:93–94).

od sebe zavezati:

8. a. Marko si je zavezao cipele.
b. *Cipele su se zavezale.²¹

Međutim, kod radnje koju izriče glagol *odvezati što* vrlo je vjerojatno da će se odviti sama od sebe.

9. a. Marko si je odvezao cipele.
b. Cipele su se odvezale.

Antikauzativni se glagoli mogu promatrati kao glagolsko stanje zato što se u odnosu prema osnovnom glagolu trpitelj promiče na mjesto subjekta (*cipele* u primjeru 9a-b). Vršitelj radnje osnovnoga glagola briše se. Po tome su antikauzativni glagoli vrlo bliski pasivu (Oraić Rabušić 2013:178–179). Ono je što ih razlikuje od pasiva to što dolazi do promjene značenja glagola, odnosno iz značenjske strukture glagola u potpunosti nestaje vršitelj, odnosno radnja *se*, kao što smo već rekli, predstavlja kao spontana. Kod pasiva vršitelj (subjekt nepasivnoga para) biva obrisan iz rečenične strukture, ali on ostaje implicitno prisutan.

Izostanak promjene značenja tipičan je upravo za glagolska stanja. Tako pasiv u hrvatskome ne dodaje nikakvo značenje glagolu, a to vrijedi i za kauzativ u francuskome. Još je jedan primjer konstrukcije koja se prema prethodno navedenim kriterijima može svrstati u glagolska stanja, ali dodaje neko značenje glagolu jest jedna od perifrastičnih konstrukcija s kauzativnim značenjem u engleskom jeziku, konstrukcija s glagolom *have*, a koja ima specifično značenje da subjekt zadužuje nekoga da napravi nešto za njega:

10. a. The mechanic checked the brakes.
b. **Pete had** the mechanic check the brakes.

Stoga smisao rečenice (10b) neće biti 'Pete je učinio da mehaničar provjeri kočnice', već nešto kao 'Pete je rekao mehaničaru da...'. Dakle, iako je ta konstrukcija sintaktički gledano kauzativ (tj. uvodi uzročnika i povećava valenciju za 1), glagolska konstrukcija dobiva posebno dodatno značenje.²² Slično se može reći i za antipasiv u hrvatskome jeziku u primjeru (7), gdje konstrukcija ima dodatnu konotaciju da je riječ o navici te kod antikauzativa u primjeru (9), gdje se glagolska radnja prikazuje kao spontana.

²¹ Rečenica je negramatična samo ako se želi protumačiti kao antikauzativna. Ako bi rečenica pak imala pasivnu interpretaciju (*Netko je zavezao cipele*) ili neku drugu, onda je ona ovjerena. Antikauzativno je tumačenje moguće ako se zamisli dovoljno uvjerljiv kontekst u kojem bi se cipele mogle same od sebe zavezati (primjerice u nekoj bajci).

²² To je značenje vrlo blisko hrvatskoj konstrukciji *dati* + infinitiv u primjeru (4).

U hrvatskome je u tome kontekstu zanimljiv i primjer bezličnih povratnih konstrukcija kojima se izražava »raspoloženje ili neraspoloženje vršitelja u odnosu na kakvu radnju« (Silić i Pranjeković 2005:317). Takav je primjer (11b) iz Oraić Rabušić (2013:195):

11. a. Danas ne idem u šetnju.
- b. Danas mi se ne ide u šetnju.

Oraić Rabušić takve konstrukcije naziva »neprototipne obezličene konstrukcije voljne radnje« (2013:195–196). To su konstrukcije koje su, čini se, u načelu produktivne,²³ i kao takve su vrsta obezličenih konstrukcija. Međutim, ono što takve konstrukcije razlikuje od tipičnoga glagolskog stanja jest to što one dodaju konkretno značenje glagolu, odnosno značenje želje ili voljnosti (cf. Saavedra 2007:220–221).

Vratimo se nakratko na kriterij produktivnosti. Taj nam kriterij naime govori da se tzv. produktivna glagolska stanja koja pritom djeluju na veće skupine glagola mogu smatrati operacijama iz **sintakse**. S druge strane, operacije koje nisu posve produktivne pripadaju leksičkoj razini, odnosno opisujemo ih na razini tvorbe te se moraju promatrati kao operacije u **leksikonu**. Dodatan je dokaz takvoj raspodjeli to što sintaktička glagolska stanja imaju obično sintaktičke, gramatičke funkcije kod kojih ne dolazi do modifikacije značenja samoga glagola. Tako je već rečeno da se pasiv može primjerice u hrvatskome napraviti bilo od kojega prijelaznog glagola (nevažno je li to perifrastični ili *se*-pasiv). On ima i vrlo općenitu funkciju – smanjiti valenciju glagola za 1. Po tome je pasiv srodan bezličnomu obliku koji se rabi na neprijelaznim glagolima (primjer 13), a koji također smanjuje valenciju za 1.

12. a. Studenti danas **pišu** provjeru.
- b. Danas **se piše** provjera
13. a. Učenici danas **idu** na izlet.
- b. Danas **se ide** na izlet.

Isto tako, ni pasiv ni bezlični oblik nikako ne pridonose značenju glagola. Isto vrijedi za francuski kauzativ (primjer 3), koji valenciju povećava za 1. Suprotno tome, već spomenuta antikauzativna konstrukcija (primjer 9b)

²³ Moglo bi se raspravljati jesu li ovakve konstrukcije podložne semantičkim ograničenjima kao što je to slučaj kod antikauzativnih konstrukcija u (9). Čini se da su one u načelu moguće sa svim glagolima, ali je upitno koliko su neke kombinacije vjerojatne, npr. *Otvora mi se prozor*.

dodaje temeljnom glagolu značenje spontane radnje.²⁴ Zato obično govorimo da morfemi ili pomoćni glagoli koji služe kao oznake glagolskih stanja nemaju značenje, nego funkciju. Oni su funkcionalni elementi, dok su ostali elementi značenjski.²⁵

Zaključno možemo reći da je glagolsko stanje glagolska kategorija koja se definira prema trima početnim kriterijima: 1) događa se promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture glagola; 2) promjena odnosa mora na neki način biti obilježena, bilo afiksom, klitikom ili posebnom sintaktičkom konstrukcijom; 3) događa se promjena valencije. Isto tako vidimo da je to vrlo uopćena definicija koja mora voditi računa i o četiri dodatna kriterija koja smo predstavili u radu, a to su produktivnost, mogućnost primjene na široke razrede, prisutnost/odsutnost promjene značenja glagola te stupanj gramatikaliziranosti pomoćnoga glagola (za slučajeve kada se glagolsko stanje označuje posebnom konstrukcijom).

Dakle, glagolsko je stanje kategorija koja nema oštre granice i može se promatrati kao sastavljena od tipičnih i manje tipičnih članova, ovisno o vrijednosti (+/-) pojedinoga parametra. Primjer je tipičnog člana kategorije glagolsko stanje pasiv, koji je posve produktivan, nema ograničenja pri primjeni na široke razrede glagola, ima vrlo općenito značenje, odnosno funkciju (smanjuje valenciju za jedan), te mu je pomoćni glagol posve gramatikaliziran.

²⁴ Podjela na sintaktičke i leksikonske operacije načelna je i prema tome nije uvijek posve jasno, pri primjeni na opis pojedinog jezika, treba li neku operaciju smatrati sintaktičkom ili leksikonskom. Pasiv u hrvatskome i francuskome te kauzativ u francuskome relativno su jednoznačni primjeri sintaktičkih operacija. Ovdje nam ni nije namjera da se ta podjela primijeni dosljedno na opis glagolskih stanja i srodnih pojava, već se navodi kao svojevrsna tendencija koja ima i neke teorijske implikacije. Ta je podjela dakle teorijski jasna i podosta zanimljiva, ali u praksi teško dosljedno provediva.

²⁵ Opreka leksikona i gramatike u morfologiji često se očituje kroz opreku tvorbe i fleksije. Tvorba je ono što se obavlja u leksikonu, fleksija se obavlja u gramatici. Naime, poznato je da značenja kategorija koje se izražavaju fleksijom moraju biti vrlo uopćena (Bybee 1985:16–17). Takav je i pasiv, koji ima vrlo općenitu funkciju te koji temeljnom glagolu ne mijenja značenje i koji djeluje preko širokih razreda glagola jer ne ovisi o značenju pojedinih glagola. Što je kategorija manje uopćena, odnosno, što ima više semantičkih ograničenja, to je veća vjerojatnost da će se te kategorije iskazivati derivacijom. Pritom je riječ tek o tendenciji, a ne o čvrstome pravilu te cijelu problematiku dodatno komplicira neslaganje oko točnih granica fleksije i derivacije. Stoga razlikovanje gramatike i leksikona u ovome slučaju možda ima teorijsku važnost te implikacije za shvaćanje jezične raznolikosti, ali u smislu opisa pojedinog jezika ona više komplicira opis nego što ga olakšava (usp. i bilješku 24). U hrvatskome je možda za to najbolji primjer slučaj klitike *se*, o čijoj je točnoj naravi teško reći išta konkretno, a u to pitanje na ovom mjestu bolje je ni ne upuštati se.

4. Granice kategorije glagolskog stanja i opis hrvatskoga jezika

U radu smo, uz pasiv, koji je primjer tipičnoga glagolskog stanja (primjer 1), citirali i niz primjera iz hrvatskoga jezika koji se prema jednom parametru ili više njih ne mogu definirati kao tipični primjeri glagolskog stanja. Takvi su bili kauzativ (primjer 4), antipasiv (primjer 7), antikauzativ (primjer 9) i obezličena konstrukcija voljne radnje (primjer 11).

Jedna od svrha ovoga rada jest i to da se skrene pozornost na pojave u sintaksi hrvatskoga glagola pri kojima se događaju razne primjere odnosa sintaktičke i semantičke reprezentacije glagola. Smatramo da je opis takvih pojava važan i u okviru hrvatske glagolske sintakse, ali i u leksikografskom opisu hrvatskih glagola.

Međutim, jasno je da se ne mogu sve navedene konstrukcije opisivati kao glagolska stanja. Kao što je u načelu postalo očito u radu, nijedna od navedenih konstrukcija iz hrvatskoga jezika, a koje pokazuju razne promjene odnosa sintaktičke i semantičke reprezentacije glagola, ne uklapa se u potpunosti u definiciju tipičnoga glagolskog stanja. Jedina je iznimka pasiv, kao što već rekli na kraju prethodnog odjeljka.

Stoga ćemo u ovome odjeljku uz termin glagolsko stanje predložiti i za opise hrvatskoga jezika novu uporabu termina **dijateza**. Dijateza se naime, osim kao termin sinoniman glagolskom stanju, u nekim tradicijama, posebice ruskoj, shvaća i na nešto drukčiji način. Tako primjerice Geniušienė (1987:52–53) navodi da su dva pojma, glagolsko stanje (engl. *voice*) i dijateza (engl. *diathesis*) tradicionalno istovjetna, ali da se u tradiciji ruske tipološke škole termin *diathesis* definira nešto šire od termina *voice* — naime, termin *diathesis* označuje svaki odnos između semantičke i sintaktičke reprezentacije glagola, dok termin *voice* označuje odnos između semantičke i sintaktičke reprezentacije glagola koji je (morfološki) označen na glagolu. To znači da svaki glagol u nekom jeziku ima dijatezu, koja se uspostavlja tako da se opiše odnos gramatičkih relacija i semantičkih uloga. Tako primjerice glagol *uhvatiti koga* ima dvije gramatičke relacije, subjekt i objekt, te dvije semantičke uloge, vršitelj i trpitelj. Kada se gramatička relacija subjekta pridruži vršitelju, a relacija objekta trpitelju, dobivamo dijatezu glagola *uhvatiti*.

Ako se dijateza shvati na upravo opisani način, tada bismo općenito sve promjene odnosa sintaktičke i semantičke reprezentacije glagola pri kojima se događa promjena valencije mogli nazvati **promjenama u dijatezi** te ćemo ih definirati s pomoću dvaju od triju obilježja koja smo naveli u izvornoj definiciji glagolskog stanja (kriteriji 1 i 3): a) događa se promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture glagola i b) događa

se promjena valencije (povećava se ili smanjuje).

S druge strane, termin glagolsko stanje može se, uz dva već navedena, promatrati kroz skup od pet dodatnih obilježja: a) obilježavanje afiksom, klitikom ili posebnom sintaktičkom konstrukcijom (*cf.* kriterij 2 u izvornoj definiciji glagolskog stanja); b) odsutnost promjene značenja glagola; c) produktivnost; d) širina primjene na glagolske razrede (semantička ograničenja)²⁶ i e) gramatikaliziranost pomoćnoga glagola²⁷. Smatramo da se glagolsko stanje može definirati kao promjena u dijatezi koja zadovoljava kriterij svih pet dodatnih obilježja (ili četiri ako kriterij pomoćnog glagola nije primjenjiv) ili barem većinu njih. Promjene u dijatezi koje ne zadovoljavaju navedene kriterije mogu se tada uvjetno definirati kao netipična glagolska stanja, dakle kao pojave koje nemaju sva obilježja koja ima tipično glagolsko stanje, a imaju obilježje da se kod istog glagola mijenja odnos sintaktičke i semantičke reprezentacije glagola uz prateću promjenu valencije. Dakle smatramo da bi se termin promjene u dijatezi odnosio na sve prilično raznolike slučajeve promjena u valencijskoj strukturi glagola. Hoće li netko u glagolsko stanje uvrstiti neki slučaj promjena u dijatezi ili ne, ovisit će o shvaćanju pojedinog autora. Ponavljamo, status pasiva kao tipičnoga glagolskog stanja u hrvatskome jeziku nije upitan.

Tipično glagolsko stanje, kao što je pasiv u hrvatskome jeziku, imat će sva navedena obilježja. Neka promjena u dijatezi može se promatrati kao glagolsko stanje u nekom jeziku, a u drugome ne. Takav je primjer kauzativa u francuskome i hrvatskome jeziku. S druge strane, postoje neke promjene u dijatezi koje po svojoj definiciji ne mogu biti tipično glagolsko stanje. Primjerice antikauzativ ili obezličena konstrukcija voljne radnje po svojoj definiciji mijenjaju značenje konstrukciji, pa prema tome i ne mogu biti tipična glagolska stanja.²⁸

²⁶ Zanimljivo je primijetiti da izostanak morfološke oznake (osobito afiksa) često znači da promjena u dijatezi neće biti produktivna. Tako na primjer aplikativ u engleskome, odnosno dativna alternacija, nije produktivan i pokazuje ograničenja u tvorbi (primjeri 5 i 6), iako s druge strane pri dativnoj alternaciji u engleskom ne dolazi do promjene značenja glagola, a promjena se usto obilježava posebnom sintaktičkom konstrukcijom. Veza produktivnosti i morfološke oznake daje se vjerojatno objasniti time što izostanak morfološke oznake znači da se na glagolu provela konverzija, što je vrsta tvorbenog procesa. Iz toga proizlazi da se promjene u dijatezi bez morfološke oznake u načelu provode u leksikonu jer je riječ o tvorbi glagola.

²⁷ Za slučajeve kada se neka promjena u dijatezi izražava s pomoću posebne sintaktičke konstrukcije koja uključuje pomoćni glagol.

²⁸ Problem se može promatrati i tako da su neke promjene u dijatezi podvrste tipičnih glagolskih stanja kojima nedostaju neka od tipičnih obilježja kategorije. Tako je antikauzativ u načelu vrsta pasiva s dodanim značenjem spontane radnje, a obezličena konstrukcija voljne radnje u načelu je obezličena konstrukcija s idejom voljnosti da-

Pojam promjena u dijatezi bit će, smatramo, koristan za opis cijelog niza valencijskih promjena koje pokazuje glagol u hrvatskome jeziku. Na neke od njih smo već uputili u ovome radu. Takve bi promjene, smatramo, bilo potrebno sustavno izložiti u svakoj opširnijoj gramatici hrvatskoga jezika, a one bi trebale biti opisane i kao dio natuknica u rječnicima. Promjene u dijatezi pojedinog glagola trebalo bi, naime, uvrštavati u rječničke natuknice glagola iz razloga što su te promjene redovito nesustavne te ih stoga treba eksplicirati ako se želi dati potpuni uvid u uporabu pojedinog glagola. Dakle, to se osobito odnosi na one promjene u dijatezi koje su ograničene na manji broj značenjskih razreda ili na u načelu nepredvidljiv manji skup glagola.

5. Zaključci

U ovome smo radu kategoriji glagolskoga stanja pristupili s funkcionalnog i tipološkog gledišta, a s posebnim obzirom na hrvatski jezik. U prvome smo dijelu rada predstavili tri ključna kriterija koji određuju glagolsko stanje u odnosu prema ostalim glagolskim kategorijama. Ta su tri elementa: 1) događa se promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture glagola; 2) promjena odnosa mora na neki način biti obilježena, bilo afiksom, klitikom ili posebnom sintaktičkom konstrukcijom; 3) događa se promjena valencije (povećava se ili smanjuje). Tu smo definiciju suočili s primjerima pojava koje nalikuju glagolskim stanjima u nekoliko europskih jezika te smo pokazali da postoje i neki dodatni kriteriji prema kojima se glagolsko stanje može izdvojiti od šireg pojma koji smo nazvali promjenama u dijatezi.

Tako smo naveli kriterij produktivnosti, kriterij primjenjivosti na široke razrede glagola te kriterij odsutnosti promjene značenja. Dodan je i kriterij gramatikaliziranosti pomoćnog glagola.

Došlo se do zaključka da se kategorija glagolskog stanja sastoji od tipičnih i manje tipičnih članova. Tipičan će član kategorije imati sva gore navedena obilježja.

Konačno, u radu se predlaže da se navedena definicija iskoristi u opisu hrvatskoga jezika tako da se sve promjene u glagolskoj valenciji nazovu skupnim imenom promjena u dijatezi jer se dijateza u radu shvaća kao odnos sintaktičke i semantičke reprezentacije bilo kojega glagola. Tim se

tivnog argumenta. Isto tako, kao što smo vidjeli u radu, dativna je alternacija zapravo samo jedan poseban vid aplikativa, a aktivno-bezobjektna konstrukcija jedan vid antipasiva. Dok prvom nedostaje morfološka oznaka i nije predvidljive produktivnosti, drugi je ograničen na vrlo malen broj glagola.

terminom stoga opisuju sve pojave koje zadovoljavaju prvi i treći kriterij iz predložene definicije glagolskog stanja, odnosno pojave kod kojih se događa promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture glagola te promjena valencije (koje se povećava ili smanjuje). Svi se ostali kriteriji mogu ili ne moraju ispuniti. Međutim, da bi se neka od promjena u dijatezi smatrala pravim (tipičnim) glagolskim stanjem, mora uz dva navedena kriterija zadovoljiti i sve ostale kriterije ili barem većinu njih.

Literatura

- Babić, Stjepan, Dalibor Brozović, Ivo Škarić, Stjepko Težak. 2007. *Glavice i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb : Nakladni zavod Globus.
- Barić, Eugenija, Mirko Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika. 2005. *Hrvatska gramatika*. 4. izdanje. Zagreb : Školska knjiga.
- Belaj, Branimir. 2004. *Pasivna rečenica*. Osijek : Filozofski fakultet.
- Bybee, Joan L. 1985. *Morphology : a study of the relation between meaning and form*. Amsterdam — Philadelphia : John Benjamins.
- Comrie, Bernard. 1989. *Language universals and linguistic typology : syntax and morphology*. 2nd edition. Chicago : The University of Chicago Press.
- Creissels, Denis. 2006. *Syntaxe générale : une introduction typologique*. 2. La phrase. Paris : Hermes Science Lavoisier.
- Croft, William. 2003. *Typology and universals*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Čaušević, Ekrem. 1996. *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada.
- Dukat, Zdeslav. 2003. *Gramatika grčkoga jezika*. 3. izdanje. Zagreb : Školska knjiga.
- Genušienė, Ema. 1987. *The Typology of Reflexives*. Berlin — New York : Mouton de Gruyter.
- Grevisse, Maurice, André Goose. 2007. *Le bon usage : grammaire française*. 14e éd. Paris : Duculot.
- Haspelmath, Martin. 1993. More on the typology of inchoative/causative verb alternations. U: Comrie, Bernard, Maria Polinsky. *Causatives and Transitivity*. Amsterdam : John Benjamins. 87–120.
- Haspelmath, Martin. 2001. The European linguistic area : Standard Average European. U: Haspelmath, Martin, Ekkehard König, Wulf Oesterreicher, Wolfgang Raible. *Language Typology and Language Universals*. Berlin : de Gruyter. 1492–1510.

- Hopper, Paul J., Elizabeth Closs Traugott. 2003. *Grammaticalization*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Janic, Katarzyna. 2013. *L'antipassif dans les langues accusatives*. Doktorska disertacija. Sveučilište Lumière Lyon 2.
- Katičić, Radoslav. 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. 3. poboljšano izdanje. Zagreb : Nakladni zavod Globus.
- Klaiman, Miriam H. 1991. *Grammatical voice*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Kučanda, Dubravko. 1987. True Reflexives and Pseudo-Reflexives with Particular Reference to Serbo-Croatian. U: Auwera, Johan van der, Louis Goossens. *Ins and Outs of the Predication*. Dordrecht : Foris. 77–92.
- Lehman, Christian. 1995. *Thoughts on grammaticalization*. München – Newcastle : Lincom Europa.
- Levin, Beth. 1993. *English Verb Classes and Alternations : A Preliminary Investigation*. Chicago : University of Chicago Press.
- Levin, Beth, Malka Rappaport Hovav. 2005. *Argument Realization*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Marelj, Marijana. 2004. *Middles and Argument Structure across Languages*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Utrechtu.
- Marković, Ivan. 2012. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb : Disput.
- Matasović, Ranko. 2001. *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Zagreb : Matica hrvatska.
- Matasović, Ranko. 2012. Las construcciones reflexivas del croata desde una perspectiva histórica. U: Mairal, Ricardo, Lilián Guerrero, Carlos González Vergara. *La Gramática del Papel y la Referencia. Introducción, avances y aplicaciones*. Madrid : AKAL. 271–286.
- Milošević, Ksenija. 1973. Intransitivnost, refleksivna konstrukcija rečenice i pasivna dijateza. *Književni jezik* II/1-2, 29–39.
- Oraić Rabušić, Ivana. 2012. *Struktura povratnih glagola i konstrukcije s elementom 'se' u hrvatskome jeziku*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu.
- Peterson, David A. 2007. *Applicative constructions*. Oxford : Oxford University Press.
- Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London : Longman.
- Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb : Medicinska naklada.
- Riegel, Martin, Jean-Christophe Pellat, René Rioul. 1994. *Grammaire méthodique du français*. Paris : Presses Universitaires de France.

- Saavedra, Dimka. 2007. Pasivne konstrukcije u hrvatskome i bugarskome jeziku. *Lahor* 4, 217–241.
- Silić, Josip, Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb : Školska knjiga.
- Simeon, Rikard. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, I–II. Zagreb : Matica hrvatska.
- Stevanović, Mihailo. 1979. *Savremeni srpskohrvatski jezik II (Gramatički sistemi i književnojezička norma)*. 3. izdanje. Beograd : Naučna knjiga.
- Šojat, Krešimir. 2008. *Sintaktički i semantički opis glagolskih valencija u hrvatskom*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu.
- Trask, Robert L. 2005. *Temeljni lingvistički pojmovi*. Preveo s engleskog Benedikt Perak. Zagreb : Školska knjiga.
- Van Valin, Robert D. 2001. *An Introduction to Syntax*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Žagar Szentesi, Orsolya, 2011. Funkcionalne varijante konstrukcije dati (se) + infinitiv u hrvatskom jeziku — u okviru gramatikalizacije. *Suvremena lingvistika* 37, 295–318.

Defining the category of verbal voice

Abstract

The study deals with the problem of defining the verbal category of voice with special consideration to the Croatian language. It is based upon the assumption that the traditional definition of the aforementioned category, which includes only the active and passive voice, is too narrow. In addition, the definition is examined from a typological perspective. Therefore, a broader definition of the category based on seven parameters is suggested. Two of the parameters are seen as obligatory, whereas the others are optional. This leads to the view that voice as a category consists of typical and less typical members, i.e. it is organized around a prototype. It is suggested that the cases involving less prototypical verbal voices be called diathesis alternations for the purposes of the description of the Croatian language.

Ključne riječi: glagolsko stanje, dijateza, sintaktička tipologija, hrvatski jezik, prototipni pristup

Key words: verbal voice, diathesis, syntactic typology, Croatian language, prototype approach